

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЇ СИСТЕМИ
ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Анотація

У статті розглядається теоретичне обґрунтування організації самостійної роботи студентів як однієї з основних форм навчання за умов Болонського процесу, а також чотири основних її компоненти: планування, організація, мотивація та контроль. Лише правильно організована самостійна робота надає змогу успішно вирішити низку важливих завдань: зміцнювати знання, удосконалювати уміння та навички, передбачені державною програмою, розвивати пізнавальні здібності студентів.

Ключові слова: самостійна робота, планування, організація, мотивація, контроль.

Аннотация

В статье рассматривается теоретическая мотивация организации самостоятельной работы студентов как одной из главных форм обучения в условиях Болонского процесса, а также четыре главных ее компонента: планирование, организация, мотивация и контроль. Только правильно организованная самостоятельная работа дает возможность успешно решать ряд важных задач: укрепление знаний, усовершенствование умений и навыков, предусмотренных государственной программой, развивать познавательные способности студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, планирование, организация, мотивация, контроль.

Summery

The theoretical motivation of the organization of the students' independent work as one of the main forms of studying according to Bolonsky process and its four main components, such as planning, organization, motivation and control are

considered in this article. Only properly organized independent work gives an opportunity to solve some important tasks: to improve students' practical skills and knowledge, to develop their cognition.

Key words: *independent work, planning, organization, motivation, control.*

Постановка проблеми. Болонська декларація, до якої приєдналась Україна, є одним із засобів входження нашої держави до європейського освітнього простору, що передбачає запровадження нової кредитно-модульної технології. Як позитив у цій технології, потрібно відзначити її адаптативність до вітчизняної системи освіти. Вона не лише не ламає кращих традицій класичного навчання, а й збагачує їх мобільністю, гнучкістю, демократичністю та гуманністю.

Активне впровадження кредитно-модульної технології навчання у навчальні заклади України виявило ключову закономірність – збільшення питомої частки самостійної роботи як основного засобу оволодіння матеріалом, що становить не менше $1/3 - 2/3$ від загального обсягу навчального часу, відведеного студентові для вивчення конкретної дисципліни. І тому важливим завданням викладача є правильна організація самостійної роботи, забезпечення таких умов її успішного перебігу, які передбачають не лише базову наукову підготовку, а й відповідну педагогічну підготовку, вміння активізувати пізнавальні сили студента в навчальному процесі, враховуючи при цьому особливості його індивідуального стилю засвоєння інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі організації самостійної роботи приділяють значну увагу відомі вітчизняні та зарубіжні науковці: Л. П. Арістова, В. А. Козаков, Є. Я. Голант, М. А. Данилов, Б. П. Єсипов, Л. В. Жарова, І. Я. Лернер, І. Т. Огородніков, І. Т. Паламарчук, О. Я. Савченко та ін. У дослідженнях простежується думка про те, що правильно організована самостійна робота студентів у процесі навчання надає змогу успішно вирішити низку завдань: а) удосконалювати знання і навички (враховуючи вміння самостійно набувати нові знання з різних джерел); б)

розвивати пізнавальні здібності студентів (спостережливість, допитливість, логічне мислення тощо); в) виховувати культуру розумової праці, зацікавлено підходити до досягнення поставленої мети; г) стимулювати в студентів потребу самостійно підвищувати свій освітній рівень у подальшому тощо.

Водночас, за умов досить різнобічного висвітлення цієї проблеми, її організаційний аспект є недостатньо дослідженим. А тому, **метою** нашої статті є теоретичне обґрунтування організації самостійної роботи студентів як однієї із основних форм навчання за умов Болонського процесу, а також розгляд чотирьох її основних компонентів: планування, організації, мотивації та контролю.

Виклад основного матеріалу. Поняття самостійної роботи у сучасній дидактиці більшість науковців розуміють як різні види індивідуальної та колективної діяльності студентів, яка здійснюється ними під час аудиторних та позааудиторних занять чи вдома без безпосередньої участі викладача. Це активна мислительна діяльність студентів, спрямована на опанування, удосконалення, застосування знань, умінь і навичок у житті та практичній діяльності тощо [1, с. 310]. А також – розвиток такої риси особистості, як самостійність: здатності організувати і реалізувати свою діяльність без стороннього керівництва й допомоги [4, с. 286].

Наші педагогічні спостереження переконують, що успішне виконання самостійної роботи можливе, з одного боку, за умов наявності у студентів певних навичок: уміння працювати з книгою (складати план, конспект, реферат тощо); уміння слухати лекцію; самостійно, раціонально фіксувати її; робота з конспектом після лекції; здійснювати аналіз навчального матеріалу; робота з науковою книжкою, довідковим матеріалом, першоджерелом; складання наукових доповідей, рефератів, звітів тощо. А також вольового початку, концентрації зусиль, підтримки стану навчання, доведення справи до кінця. Це здатність особистості систематизувати, планувати, регулювати й активно здійснювати власну діяльність без стороннього керівництва й практичної допомоги ззовні. З іншого боку, пізнавальна активність і самостійна робота

сама собою не відбувається, вона є результатом управлінської діяльності викладача, що складається із взаємопов'язаних елементів: планування, організації, мотивації та контролю. Розглянемо більш детально кожен із зазначених елементів.

Планування самостійної роботи студентів з іноземної мови повинно здійснюватись у контексті загального модульного планування вивчення предмету, яке передбачає:

- модульне структурування навчального матеріалу з предмету;
- визначення вимог до засвоєння студентами основних знань та практичних умінь з англійської мови у поданому модулі, відповідно до вимог стандарту та програми з англійської мови;
- визначення дидактичних цілей і завдань кожного модуля у як конкретних вимог до діяльності, яку повинен опанувати майбутній фахівець у результаті навчання. Мета навчання повинна бути представлена через назви типових завдань професійної діяльності;
- план вивчення модуля, зміст самостійної роботи студентів, яка має реалізуватись у виконанні конкретних завдань, дати консультацій та практичних занять, де обговорюються результати самостійної роботи студентів, дати контрольних заходів, які визначають рівень основних знань і практичних умінь, які надбали студенти [3, с. 211].

Добре планування вимагає чіткої організації його виконання з використанням різноманітних мотиваційних чинників. Організаційний компонент передбачає доведення до студентів цілей і завдань самостійної роботи у програмі засвоєння модуля та її структурних елементів. Тут важливо вселити віру студентів в успішне засвоєння ними теоретичних знань і практичних дій, надати орієнтири виконання самостійних завдань, продумати систему взаємодій суб'єктів навчання. Не менш важливо визначити організаційні форми реалізації програми дій з урахуванням можливостей диференціації навчання. Організація виконує відповідну мобілізацію суб'єктів навчання на виконання програми, самоорганізацію студентів, на реалізацію

поставлених цілей і завдань тощо. Організація передбачає:

- ознайомити студентів із сутністю, внутрішнім змістом тієї моделі модульної технології, яка використовуватиметься у навчанні іноземної мови;
- довести до суб'єктів навчання мету вивчення предмета та порівняти з тим, що вже засвоєно, показати прогалини у головних знаннях, практичних діях, спланувати шляхи їх подолання;
- організовувати засвоєння студентами загальної структури модуля, продумавши відповідні механізми (таблиці, опорні схеми, конспекти тощо);
- визначити опорні знання та практичні вміння з кожного модуля, сформулювати вимоги до них, спроектувати їх на кожну оцінку;
- сформулювати технологічні основи виконання завдань самостійної роботи у домашніх умовах;
- ознайомити суб'єктів навчання з механізмом оцінювання.

Третім елементом самостійної роботи є мотивація – процес стимулювання студентів до навчально-пізнавальної діяльності, який спрямований на досягнення визначених цілей і завдань. Основою мотивації є різноманітні потреби та інтереси суб'єктів навчання, врахування і задоволення яких суттєво поліпшує не лише якісні показники у навчанні і розвитку, а й полегшує процес управління всіма компонентами навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчання. Одними настановами та повчаннями неможливо здійснити підготовку майбутніх фахівців, до неї треба підійти через інтерес, внутрішні мотивації і тих, хто навчається, і тих, хто навчає. Студент не просто повинен засвоювати нову для нього інформацію, а за допомогою неї включатися в ситуації розв'язання проблем майбутньої професійної діяльності. За цих умов свідомо будується діяльність студента, тобто має місце явище самоорганізації [2, с.83]. Особливості ж модульної технології полягають у тому, що вона забезпечує психолого-педагогічні умови не лише для формування мотивації досягнення, але і для трансформації цього виду мотивації у мотивацію більш високого рівня – пізнавальну, а потім – у професійну. Окрім того, важливою спонукальною силою мобілізації внутрішньої мотивації є

систематичний та об'єктивний контроль і оцінювання.

Контроль є фундаментальним елементом управлінського процесу самостійної роботи студентів, без нього не обходиться ні планування, ні організація. У дидактиці його розуміють як нагляд, спостереження і перевірка успішності студентів. Спостереження за студентами під час самостійної роботи, вивчення їхніх зошитів та інших продуктів навчальної та практичної діяльності, перевірка знань, навичок і умінь студентів є засобами контролю. Облік успішності передбачає фіксацію результатів контролю у вигляді оцінного судження або числового бала. Результати контролю як для аналізу ефективності самостійної роботи, прийняття рішень про вдосконалення її методів, засобів і форм організації [4, с. 245].

Під час організації контролю самостійної навчальної діяльності студентів найбільш доцільно чітко виділити сферу процесуальних умінь, що відіграють важливу роль для здійснення професійної діяльності майбутніх фахівців. Це створить можливість конструювання змісту контрольних процедур як засобу оцінювання рівня навченості з позиції норм і вимог професійної діяльності.

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль знань студентів.

Поточний контроль є органічною частиною навчального процесу і здійснюється під час лекцій, семінарських, практичних і лабораторних занять для того, щоб виявити якість засвоєння студентами знань й умінь, визначити ефективність їхньої навчальної діяльності.

Підсумковий контроль здійснюється після завершення тривалого періоду навчання: в кінці навчального модуля, семестру, року. Його мета – виявити досягнутий студентами рівень підготовленості з окремих предметів. Підсумкова оцінка (бали) за семестр виставляється за результатами тематичного контролю. З теоретичної точки зору, контроль має позитивне значення, так як підвищує навчальну успішність. Проте контроль з боку викладача повинен переходити в самоконтроль, в самоаналіз виконання самостійної роботи студентами.

На відміну від інших форм організації навчального процесу, затрати часу на виконання самостійної роботи не регламентуються розкладом. Режим та її тривалість обирає сам студент з огляду на власні здібності і конкретні умови, що потребують від нього не лише розумової, але й організаційної самостійності. І тому актуальним та все ще недостатньо розробленим, на нашу думку, у практичній роботі є залишається організаційний компонент цього виду навчальної діяльності, який передбачає доведення до студентів цілей і завдань самостійної роботи у програмі засвоєння предмета та його структурних елементів. Тут важливо вселити віру студентам в успішне засвоєння ними теоретичних знань і практичних дій, надати орієнтири виконання самостійних завдань, продумати систему взаємодій суб'єктів навчання. Не менш важливо визначити організаційні форми реалізації програми дій з урахуванням можливостей диференціації навчання. Організація виконує відповідну мобілізацію суб'єктів навчання на виконання програми, самоорганізацію студентів, на реалізацію поставлених завдань тощо [2, с. 83]. Тобто, організація самостійної роботи складається з двох основних аспектів:

- розробка форм і методів організації контролю за самостійною роботою: тематика контрольних курсових, дипломних робіт, тематика рефератів, питання до заліків, екзаменів;

- навчально-методичне забезпечення самостійної роботи.

Розробка методичних вказівок з організації самостійної роботи студентів з усіх навчальних дисциплін загалом, та іноземної мови зокрема, надасть змогу розв'язати цілий комплекс організаційно-методичних проблем. Ми вважаємо доречним подавати методичні вказівки щодо самостійної роботи студентів як таблицю (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Тема, яка вноситься на самостійне вивчення	Кількість годин	Знання і навички, якими необхідно оволодіти	Вид навчального завдання для самостійного вивчення	Література	Форма контролю
--	-----------------	---	--	------------	----------------

1	2	3	4	5	6

З огляду на специфіку кожної навчальної дисципліни, на те, що вносить викладач на самостійне опрацювання (чи то є частина теоретичного матеріалу, менш складного за змістом, чи окремі практичні роботи, які не потребують безпосереднього керівництва викладача), у запропоновану нами таблицю можуть бути внесені додаткові колонки, або зроблені необхідні корективи.

Правильно організована самостійна робота надає змогу успішно вирішити низку важливих завдань: зміцнювати знання; удосконалювати вміння та навички, передбачені державною програмою; розвивати пізнавальні здібності (спостережливість, допитливість, логічне мислення, творчу активність у здобутті та застосуванні знань тощо).

Висновок. Самостійна робота покликана не лише закріплювати отримані нові знання, уміння, мати свою позицію, ставлення до наукової інформації, але й набути необхідного досвіду, прийомів самоосвіти, самовдосконалення, самовиховання, самоствердження. Зазначена робота повинна пробуджувати думку, розвивати пізнавальну діяльність, вести студентів від відомого до невідомого, виховувати звичку переборювати труднощі, розв'язувати нові і дедалі важчі завдання. Саме це мав на увазі великий педагог К.Д. Ушинський, коли писав: «Треба постійно пам'ятати, що слід передати учневі не тільки ті чи інші знання, а й розвинути в нього бажання і здатність самостійно, без учителя, набувати нових знань» [5, с. 393]. А тому, на нашу думку, викладач повинен не стільки вести за собою студентів, скільки показувати їм шлях до знань, напрямки самостійної роботи. Підійматись на вершину знань повинен сам студент. Лише ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думкам і діям, будуть насправді міцними.

Література:

1. Деснега В. І. Не тільки передавати знання, а і розвивати вміння

самостійно вчитись / В. І. Деснега // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 36. – 321с.

2. Забранський В.Я. Модульне навчання методики математики і самостійна робота студентів / В.Я. Забранський // Наука і сучасність: Зб. наук. праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Том 47. – С. 76-89.

3. Матяш Н.С. Наступність організації самостійної роботи студентів педагогічних училищ та педуніверситетів / Н.С. Матяш // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма “Планер”, 2005. – Вип. 7. – С. 210-215.

4. Пащенко Т.М. Самостійність як риса особистості / Т.М. Пащенко // Наукові технології навчання: наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К.: наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 36. – С. 285-293.

5. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання / Ушинський К.Д. Вибр. пед. твори: У 2х т. – К., 1983. – Т. 1. – 393 с.